

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

20 iunie 2013*

„Libera circulație a persoanelor — Egalitate de tratament — Avantaje sociale — Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 — Articolul 7 alineatul (2) — Ajutor financiar pentru studii superioare — Condiție privind reședința în statul membru care acordă ajutorul — Refuz de a acorda ajutorul studenților cetățeni ai Uniunii care nu au reședința în statul membru în cauză, al căror tată sau mamă, lucrător frontalier, lucrează în statul membru respectiv — Discriminare indirectă — Justificare — Obiectiv prin care se urmărește creșterea procentajului persoanelor rezidente titulare ale unei diplome de învățământ superior — Caracter adecvat — Proportionalitate”

În cauza C-20/12,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de tribunal administrativ (Luxemburg), prin decizia din 11 ianuarie 2012, primită de Curte la 16 ianuarie 2012, în procedura

Elodie Giersch,

Benjamin Marco Stemper,

Julien Taminiaux,

Xavier Renaud Hodin,

Joëlle Hodin

împotriva

État du Grand-Duché de Luxembourg,

cu participarea:

Didier Taminiaux,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, și domnii A. Rosas (raportor), E. Juhász, D. Šváby și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul P. Mengozzi,

grefier: domnul V. Tourrès, administrator,

* Limba de procedură: franceza.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 noiembrie 2012, luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru doamna Giersch, de S. Coï, avocat;
- pentru domnul Stemper, de S. Jacquet, avocate;
- pentru domnul J. Taminiaux, de P. Peuvrel și de V. Wauthoz, avocats;
- pentru domnul și doamna Hodin, de G. Thomas, avocat;
- pentru domnul D. Taminiaux, de P. Peuvrel și de V. Wauthoz, avocats;
- pentru guvernul luxemburghez, de P. Frantzen și de C. Schiltz, în calitate de agenți, asistați de P. Kinsch, avocat;
- pentru guvernul danez, de M. Wolff și de C. Vang, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de G. Papagianni, în calitate de agent;
- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer și de G. Eberhard, în calitate de agenți;
- pentru guvernul suedez, de A. Falk, de C. Stege și de U. Persson, în calitate de agenți,
- pentru Comisia Europeană, de G. Rozet și de M. Van Hoof, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 7 februarie 2013,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2), astfel cum a fost modificat prin Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004 (JO L 158, p. 77, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 56, și rectificări în JO 2004, L 229, p. 35, și în JO 2005, L 197, p. 34, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1612/68”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între ministre de l’Enseignement supérieur et de la Recherche (ministrul învățământului superior și cercetării) luxemburghez (denumit în continuare „ministrul”), pe de o parte, și studenți care au solicitat să beneficieze de ajutorul financiar al statului pentru studii superioare, în scopul de a urma astfel de studii în alt stat membru decât Marele Ducat al Luxemburgului, pe de altă parte.
- 3 În paralel, Comisia Europeană a inițiat, în cursul lunii aprilie 2011, o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva Marelui Ducat al Luxemburgului, care se află încă în faza precontencioasă. Printr-un un aviz motivat din 27 februarie 2012, Comisia a solicitat acestui stat membru să înceteze discriminările menționate împotriva lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora în atribuirea ajutorului financiar al statului pentru studii superioare, precum și a ajutorului lunar pentru tinerii voluntari și a alocațiilor denumite „bonificații pentru copil”.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 4 Potrivit articolului 7 din Regulamentul nr. 1612/68:

„(1) Lucrătorul resortisant al unui stat membru nu poate fi tratat diferit, pe teritoriul celorlalte state membre, față de lucrătorii naționali, pe criteriile de cetățenie, în ceea ce privește condițiile de încadrare în muncă și de muncă și în special în ceea ce privește remunerarea, concedierea și, în cazul în care rămâne fără un loc de muncă, reintegrarea profesională și reangajarea.

(2) Acesta beneficiază de aceleași avantaje sociale și fiscale ca și lucrătorii naționali.

[...]”

Reglementarea luxemburgheză

- 5 Ajutorul financiar al statului pentru studii superioare este reglementat prin Legea din 22 iunie 2000 privind ajutorul financiar al statului pentru studii superioare (*Mémorial A 2000*, p. 1106), astfel cum a fost modificată prin Legea din 26 iulie 2010 (*Mémorial A 2010*, p. 2040, denumită în continuare „Legea modificată din 22 iunie 2000”).
- 6 Acest ajutor financiar se acordă sub forma unei burse și a unui împrumut și poate fi solicitat indiferent de statul în care solicitantul are în vedere să urmeze studiile superioare.
- 7 În versiunea inițială, Legea din 22 iunie 2000 privind ajutorul financiar al statului pentru studii superioare definea beneficiarii acestui ajutor, la articolul 2, după cum urmează:

„Pot beneficia de ajutorul financiar al statului pentru studii superioare studenții admiși să urmeze studii superioare care îndeplinesc una dintre următoarele condiții:

(a) sunt resortisanți luxemburgezi sau

(b) sunt resortisanții altui stat membru al Uniunii Europene, au domiciliul în Marele Ducat al Luxemburgului și le sunt aplicabile dispozițiile articolelor 7 și 12 din Regulament[ul] [nr. 1612/68], [...]

[...]”

- 8 Legea din 4 aprilie 2005 de modificare a Legii din 22 iunie 2000 privind ajutorul financiar al statului pentru studii superioare (*Mémorial A 2005*, p. 786) a înlocuit articolul 2 litera a) din această ultimă lege prin următorul text:

„a) sunt resortisanți luxemburgezi și au domiciliul în Marele Ducat al Luxemburgului sau [...]

- 9 În urma modificărilor introduse prin articolul 1 punctul 2 din Legea din 26 iulie 2010, articolul 2 din Legea modificată din 22 iunie 2000 prevede:

„Beneficiarii ajutorului financiar

Pot beneficia de ajutorul financiar al statului pentru studii superioare studenții admiși să urmeze studii superioare care îndeplinesc una dintre următoarele condiții:

- (a) sunt resortisanți luxemburghezi sau membri ai familiei unui resortisant luxemburghez și au domiciliul în Marele Ducat al Luxemburgului sau
- (b) sunt resortisanții altui stat membru al Uniunii Europene sau al unuia dintre celelalte state părți la Acordul de instituire a Spațiului Economic European și ai Confederației Elvețiene și locuiesc, în conformitate cu capitolul 2 din Legea modificată din 29 august 2008 privind libera circulație a persoanelor și imigrația, în Marele Ducat al Luxemburgului în calitate de lucrători salariați, de lucrători independenți, de persoane care păstrează acest statut sau de membri ai familiei uneia dintre categoriile de persoane enumerate anterior sau au dobândit dreptul de ședere permanentă [...]

[...]”

- 10 Legea din 29 august 2008 privind libera circulație a persoanelor și imigrația (*Mémorial* A 2008, p. 2024) a transpus în dreptul luxemburghez Directiva 2004/38. Articolul 6 alineatul 1 din această lege prevede că cetățenii Uniunii au dreptul de ședere pe teritoriul luxemburghez pentru o perioadă mai lungă de trei luni dacă îndeplinesc fie condiția desfășurării, în calitate de lucrători, a unei activități salariate sau independente, fie condiția de a fi înscriși într-o instituție privată sau publică, acreditată în Luxemburg, cu scopul principal de a urma studii și dacă garantează că dețin asigurări medicale și posedă suficiente resurse pentru ei înșiși și pentru membrii de familie, astfel încât să nu devină o povară pentru sistemul de asistență socială.

Litigiile principale și întrebarea preliminară

- 11 Prin completarea unui formular stabilit de Centre de documentation et d'information sur l'enseignement supérieur (Centrul de Documentare și de Informare cu privire la Învățământul Superior) din cadrul ministere de l'Enseignement supérieur et de la Recherche (Ministerul Învățământului Superior și Cercetării), doamnele Giersch și Hodin, precum și domnii Taminiaux și Stemper au solicitat, în calitate de studenți, pentru anul universitar 2010/2011, acordarea unui ajutor financiar pentru studii superioare pentru obținerea unei diplome.
- 12 Doamnele Giersch și Hodin, precum și domnul Taminiaux locuiesc în Belgia și au arătat că doresc să urmeze studii în acest stat membru în cursul anului universitar 2010/2011. Domnul Stemper locuiește în Germania și a declarat că dorește să urmeze studii în Regatul Unit.
- 13 Ministrul a refuzat să admită aceste cereri de ajutor financiar, întemeindu-se pe același motiv, și anume pe nerespectarea condiției privind reședința prevăzută la articolul 2 litera b) din Legea modificată din 22 iunie 2000.
- 14 Reclamanții din litigiul principal au sesizat tribunal administrativ (Tribunalul Administrativ) cu o acțiune având ca obiect modificarea sau anularea deciziilor de respingere emise de ministru. Fiecare dintre ei a invocat, printre altele, faptul că unul dintre părinții săi lucrează în Luxemburg. Aceste acțiuni au fost declarate admisibile, în măsura în care au ca obiect anularea deciziilor respective.

- 15 Sesizat cu alte 600 de acțiuni similare aflate pe rolul său doar pentru anul universitar 2010/2011, tribunal administrativ a decis conexarea acțiunilor reclamanților din litigiul principal.
- 16 În fața acestei instanțe, reclamanții menționați au susținut că ajutorul financiar al statului pentru studii superioare reprezintă un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, astfel încât este supus principiului egalității de tratament prevăzut în această dispoziție.
- 17 În opinia reclamanților, condiția privind reședința invocată de ministru constituie o discriminare directă sau, cel puțin, o discriminare indirectă.
- 18 Se invocă, astfel, o discriminare directă întrucât, pentru a putea beneficia de ajutorul financiar al statului pentru studii superioare, resortisantul luxemburghez sau membrul familiei unui resortisant luxemburghez trebuie să aibă domiciliul în Luxemburg, în timp ce resortisantul altui stat membru trebuie să aibă reședința în acest stat. Dacă s-ar considera totuși că resortisanții luxemburghezi și resortisanții celorlalte state membre sunt supuși aceleiași condiții privind reședința pe teritoriul luxemburghez, această condiție privind reședința ar constitui o discriminare indirectă, întrucât ar fi îndeplinită mai ușor de resortisanții luxemburghezi decât de cei din alte state membre.
- 19 În fața tribunal administrativ, guvernul luxemburghez a contestat faptul că acest ajutor financiar reprezintă un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, pentru motivul că beneficiarul acestuia este un student adult autonom, care își constituie propria gospodărie și nu se află în întreținerea părinților.
- 20 Guvernul menționat arată că obiectivul urmărit prin dispozitivul luxemburghez de ajutor justifică o restrângere a cercului beneficiarilor acestuia doar la rezidenți. Legea care instituie ajutorul financiar menționat ar urmări încurajarea creșterii procentajului titularilor unei diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente, pentru ca aceasta să atingă 40 % în jurul anului 2020, în timp ce, în 2010, aceasta nu ar fi reprezentat decât 28 %. Or, acest ultim procent ar fi net inferior celui al posesorilor unei astfel de diplome în state comparabile cu Marele Ducat al Luxemburgului.
- 21 Potrivit guvernului luxemburghez, în lipsa condiției privind reședința, orice student, chiar fără a avea vreo legătură cu societatea luxemburgheză, ar putea beneficia de ajutorul financiar al statului pentru a urma studii superioare în orice țară din lume, ceea ce ar determina un „turism al burselor de studii” care nu poate fi suportat de bugetul național.
- 22 În opinia acestui guvern, nu poate fi reținută nicio discriminare, directă sau indirectă. Condiția privind reședința, care s-ar aplica atât persoanelor care au cetățenia, cât și persoanelor care nu au cetățenia, ar constitui un criteriu legitim de acordare a ajutorului în discuție în litigiul principal, având în vedere scopul de interes general urmărit prin Legea modificată din 22 iunie 2000.
- 23 Tribunal administrativ înlătură, în primul rând, argumentul guvernului luxemburghez prin care se contestă calificarea ajutorului social al statului pentru studii superioare drept avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, pentru motivul că beneficiarul acestui ajutor ar fi un student adult autonom, care nu s-ar afla în întreținerea părinților.
- 24 În această privință, tribunal administrativ arată că acest ajutor financiar acordat prin lege pentru a facilita accesul la studii superioare se compune dintr-un quantum de bază și, după caz, din majorări care pot varia, pe de o parte, în funcție de situația financiară și socială a studentului, precum și, pe de altă parte, în funcție de cheltuielile de înscriere care trebuie suportate de student. Or, această instanță apreciază că evaluarea situației financiare și sociale a studentului impune verificarea aspectului dacă acesta, dincolo de ficțiunea reținută de legiuitor, este într-adevăr autonom sau, dimpotrivă, se află în întreținerea părinților săi.

- 25 Constatând că, în litigiile principale, reclamanții erau cu toții studenți cu frecvență integrală și că nu dispuneau de niciun venit pentru anul universitar 2010-2011, precum și că se aflau încă, cu toții, în întreținerea tatălui sau a mamei respective, tribunal administrativ concluzionează că trebuia să se considere că aceștia se aflau în întreținerea părinților lor, care sunt lucrători migranți. Această instanță subliniază de asemenea că reclamanții invocă, astfel, cu toții, faptul că tatăl sau mama lor lucrează în Luxemburg.
- 26 Făcând referire la punctul 23 din Hotărârea din 26 februarie 1992, Bernini (C-3/90, Rec., p. I-1071), tribunal administrativ amintește, de altfel, că rezultă din jurisprudența Curții că un ajutor acordat pentru întreținere și pentru formare profesională în vederea urmăririi studiilor universitare atestate printr-o calificare profesională constituie, pentru studentul care beneficiază de acesta, un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68.
- 27 De asemenea, potrivit instanței de trimitere, care menționează punctul 24 din Hotărârea din 18 iulie 2007, Hartmann (C-212/05, Rep., p. I-6303), o finanțare a studiilor acordată de un stat membru copiilor lucrătorilor constituie, pentru un lucrător migrant sau pentru un lucrător frontalier, un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 atunci când lucrătorul continuă să asigure întreținerea copilului în cauză. Într-o astfel de situație, instanța arată că, potrivit punctului 28 din Hotărârea Bernini, citată anterior, acest copil poate invoca articolul 7 alineatul (2) menționat pentru a obține finanțarea studiilor în aceleași condiții cu cele aplicate copiilor lucrătorilor naționali, întrucât egalitatea de tratament prevăzută la articolul 7 din Regulamentul nr. 1612/68 urmărește de asemenea să prevină discriminările efectuate în detrimentul descendenților care se află în întreținerea lucrătorului.
- 28 În consecință, potrivit tribunal administrativ, reclamanții din litigiul principal pot invoca articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 pentru a obține finanțarea studiilor în aceleași condiții cu cele aplicate copiilor lucrătorilor naționali.
- 29 În al doilea rând, instanța înlătură existența unei discriminări directe. Noțiunile „domiciliu” și „ședere”, în sensul articolului 2 din Legea modificată din 22 iunie 2000, acoperă, potrivit acesteia, aceeași noțiune de fapt, respectiv locul unde se află locuința reală, legală și continuă a persoanei interesate. Această identitate de conținut ar fi confirmată la articolul 3 din Regulamentului Marelui Ducat din 12 noiembrie 2010 de modificare a Regulamentului Marelui Ducat din 5 octombrie 2000 privind ajutorul financiar al statului pentru studii superioare (*Mémorial* A 2010, p. 3430), care precizează că studenții menționați la articolul 2 din Legea modificată din 22 iunie 2000, și anume atât resortisanții luxemburghezi ori membrii familiei unui resortisant luxemburghez, cât și resortisanții altui stat membru sunt obligați să prezinte un certificat de rezidență în Luxemburg pentru a putea beneficia de acest ajutor.
- 30 În al treilea rând, în ceea ce privește pretinsa existență a unei discriminări indirecte, tribunal administrativ amintește că principiul egalității de tratament interzice orice forme disimulate de discriminare care, prin aplicarea altor criterii de diferențiere decât cele întemeiate pe cetățenie, conduc, în fapt, la același rezultat. Făcând referire la punctul 53 din Hotărârea din 15 martie 2005, Bidar (C-209/03, Rec., p. I-2119), această instanță precizează că cerința unei condiții privind reședința, având în vedere că riscă să dezavantajeze în principal resortisanții celorlalte state membre, dat fiind că poate fi mai ușor îndeplinită de resortisanții naționali, poate, în acest context, să fie considerată discriminatorie.
- 31 O diferență de tratament ar putea, cu toate acestea, să fie justificată dacă s-ar întemeia pe considerații obiective independente de cetățenia persoanelor în cauză și proporționale cu obiectivul urmărit în mod legitim de dreptul național.

- 32 Apreciind că este important, în prezenta cauză, să se verifice legitimitatea unei astfel de discriminări în raport cu principiul egalității de tratament, tribunal administrativ a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Ținând seama de principiul comunitar al egalității de tratament prevăzut la articolul 7 din Regulamentul nr. 1612/68, considerentele de politică în domeniul educației și de politică bugetară invocate de statul luxemburghez, mai precis încercarea de a încuraja creșterea procentajului persoanelor care sunt titulare ale unei diplome de învățământ superior, în prezent insuficient în comparație cu nivelul internațional în ceea ce privește populația rezidentă în Luxemburg, considerente care ar fi amenințate în mod serios dacă statul luxemburghez ar trebui să plătească ajutorul financiar pentru studii superioare oricărui student, fără nicio legătură cu societatea Marelui Ducat, pentru a-și efectua studiile superioare în orice țară din lume, ceea ce ar determina o sarcină nerezonabilă pentru bugetul statului luxemburghez, constituie considerente, în sensul jurisprudenței comunitare citate anterior, de natură să justifice diferența de tratament care rezultă din obligația de reședință impusă atât resortisanților luxemburgezi, cât și resortisanților altor state membre în vederea obținerii unui ajutor pentru studii superioare?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 33 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 trebuie interpretat în sensul că se opune unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează acordarea unui ajutor financiar pentru studii superioare unei condiții privind reședința studentului și instituie o diferență de tratament între persoanele care au reședința în statul membru în discuție și cele care, fără a avea reședința în acest stat membru, sunt copiii unor lucrători frontalieri care desfășoară o activitate în respectivul stat membru, în scopul de a încuraja creșterea procentajului rezidenților titulari ai unei diplome de învățământ superior, evitând o sarcină financiară prea importantă pe care ar implica-o acordarea acestui ajutor oricărui student.

Cu privire la existența unei discriminări

- 34 În această privință, trebuie amintit de la bun început că articolul 45 alineatul (2) TFUE prevede că libera circulație a lucrătorilor implică eliminarea oricărei discriminări pe motiv de cetățenie între lucrătorii statelor membre, în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă.
- 35 Articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 reprezintă, în domeniul specific al acordării avantajelor sociale, reflectarea particulară a principiului egalității de tratament consacrat prin articolul 45 alineatul (2) TFUE și trebuie interpretat în același mod ca și această din urmă dispoziție (Hotărârea din 11 septembrie 2007, Hendrix, C-287/05, Rep., p. I-6909, punctul 53).
- 36 Conform articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68, lucrătorul resortisant al unui stat membru beneficiază, pe teritoriul celorlalte state membre, de aceleași avantaje sociale și fiscale ca lucrătorii naționali.
- 37 De această dispoziție beneficiază, fără distincție, atât lucrătorii migranți care au reședința în statul membru gazdă, cât și lucrătorii frontalieri care, deși își desfășoară activitatea salariată în acest ultim stat membru, au reședința în alt stat membru (Hotărârea din 18 iulie 2007, Geven, C-213/05, Rep., p. I-6347, punctul 15, și Hotărârea din 14 iunie 2012, Comisia/Țările de Jos, C-542/09, punctul 33).

- 38 Potrivit unei jurisprudențe constante, un ajutor acordat pentru întreținere și pentru formare în vederea urmăririi studiilor universitare atestate printr-o calificare profesională constituie un avantaj social, în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 (Hotărârea din 21 iunie 1988, Lair, 39/86, Rec., p. 3161, punctul 24, Hotărârea Bernini, citată anterior, punctul 23, și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 34).
- 39 Curtea a hotărât de asemenea că finanțarea studiilor acordată de un stat membru copiilor lucrătorilor constituie, pentru un lucrător migrant, un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) menționat atunci când acesta din urmă continuă să asigure întreținerea copilului (Hotărârea Bernini, citată anterior, punctele 25 și 29, Hotărârea din 8 iunie 1999, Meeusen, C-337/97, Rec., p. I-3289, punctul 19, precum și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 35).
- 40 Membrii familiei unui lucrător migrant sunt beneficiari indirecti ai egalității de tratament acordate acestui lucrător de articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68. Întrucât acordarea finanțării studiilor unui copil al unui lucrător migrant constituie un avantaj social pentru lucrătorul migrant, copilul poate el însuși să invoce această dispoziție pentru obținerea finanțării respective dacă, în temeiul dreptului național, aceasta este acordată direct studentului (Hotărârea din 18 iunie 1987, Lebon, 316/85, Rec., p. 2811, punctele 12 și 13, Hotărârea Bernini, citată anterior, punctul 26, precum și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 48).
- 41 Potrivit unei jurisprudențe de asemenea constante, principiul egalității de tratament prevăzut atât la articolul 45 TFUE, cât și la articolul 7 din Regulamentul nr. 1612/68, interzice nu numai discriminările evidente, întemeiate pe cetățenie, ci și orice forme disimulate de discriminare care, prin aplicarea altor criterii de diferențiere, conduc, în fapt, la același rezultat (a se vedea Hotărârea din 27 noiembrie 1997, Meints, C-57/96, Rec., p. I-6689, punctul 44, Hotărârea din 7 iulie 2005, Comisia/Austria, C-147/03, Rec., p. I-5969, punctul 41, Hotărârea din 10 septembrie 2009, Comisia/Germania, C-269/07, Rep., p. I-7811, punctul 53, și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 37).
- 42 În prezenta cauză principală, instanța de trimitere a apreciat, interpretând dreptul național, că condițiile privind domiciliul și șederea impuse prin Legea modificată din 22 iunie 2000 sunt echivalente, astfel încât condiția privind reședința se aplică fără diferențiere resortisanților luxemburgezi și resortisanților altor state membre.
- 43 În aceste condiții, cu privire la resortisanții altor state membre, cerința unei condiții privind reședința în Luxemburg nu constituie o discriminare directă.
- 44 În schimb, prin faptul că prevede o distincție întemeiată pe reședință, o măsură precum cea în discuție în litigiul principal riscă să opereze în principal în detrimentul resortisanților altor state membre, în măsura în care nerezidenții sunt, cel mai adesea, persoane care nu au cetățenia statului respectiv (a se vedea în special Hotărârea din 29 aprilie 1999, Ciola, C-224/97, Rec., p. I-2517, punctul 14, Hotărârea din 25 ianuarie 2011, Neukirchinger, C-382/08, Rep., p. I-139, punctul 34, și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 38).
- 45 În acest context, este irelevant dacă măsura din litigiul principal afectează, eventual, atât resortisanții naționali care nu sunt în măsură să respecte un astfel de criteriu, cât și resortisanții altor state membre. Pentru ca o măsură să poată fi calificată drept indirect discriminatorie, nu este necesar ca aceasta să aibă ca efect favorizarea tuturor resortisanților naționali sau defavorizarea numai a resortisanților altor state membre, cu excluderea propriilor cetățeni (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 ianuarie 2003, Comisia/Italia, C-388/01, Rec., p. I-721, punctul 14, Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 38, și Hotărârea din 28 iunie 2012, Erny, C-172/11, punctul 41).

46 Inegalitatea de tratament care rezultă din faptul că o condiție privind reședința este impusă studenților copii ai unor lucrători frontaliери constituie, astfel, o discriminare indirectă, în principiu interzisă, cu excepția cazului în care este justificată în mod obiectiv. Pentru a fi justificată, aceasta trebuie să fie de natură să asigure realizarea unui obiectiv legitim și nu poate depăși ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 aprilie 2010, Bressol și alții, C-73/08, Rep., p. I-2735, punctele 47 și 48, și Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 55).

Cu privire la existența unui obiectiv legitim

47 Pentru a justifica tratamentul diferențiat al lucrătorilor frontaliери în ceea ce privește acordarea ajutorului financiar al statului pentru studii superioare, guvernul luxemburghez invocă două argumente, unul de ordin social, iar celălalt de ordin bugetar, și susține că între acestea există o legătură indisociabilă.

48 Obiectivul calificat de acest guvern drept „social” constă în creșterea, în mod semnificativ, a procentajului rezidenților titulari ai unei diplome de învățământ superior în Luxemburg. Proportia constatată, și anume 28 %, ar fi net inferioară procentajului posesorilor unor astfel de diplome care au reședința în state comparabile cu Marele Ducat al Luxemburgului, iar guvernul menționat apreciază că este necesar să se atingă o proporție de 66 % de posesori ai unei diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente pentru a face față cerinței, din ce în ce mai presante, de a asigura tranziția economiei luxemburgheze către o economie a cunoașterii.

49 Guvernul luxemburghez arată că beneficiul ajutorului financiar al statului pentru studii superioare este rezervat doar persoanelor care au reședința în Luxemburg, deoarece doar acestea prezintă, în opinia sa, o legătură cu societatea luxemburgheză de natură a lăsa să se prezume că, după ce au beneficiat de posibilitatea oferită de sistemul de ajutor în discuție de a le finanța studiile urmate, eventual, în străinătate, aceste persoane se vor întoarce în Luxemburg, pentru a pune cunoștințele pe care le vor fi dobândit astfel în serviciul dezvoltării economiei acestui stat membru.

50 Potrivit guvernului menționat, din cauza constrângerilor bugetare, nu este posibilă o mai mare generozitate față de studenții nerezidenți fără a compromite finanțarea sistemului de ajutor în întregime. Obiectivul de ordin bugetar ar consta în evitarea sarcinii nerezonabile pentru bugetul statului pe care ar determina-o extinderea beneficiului ajutorului financiar la acești studenți nerezidenți, copii ai unor lucrători frontaliери.

51 În ceea ce privește justificarea întemeiată pe sarcinile suplimentare care ar rezulta din neaplicarea condiției privind reședința, trebuie amintit că, deși considerații de ordin bugetar pot sta la baza unor opțiuni de politică socială ale unui stat membru și pot influența natura sau întinderea măsurilor de protecție socială pe care acesta dorește să le adopte, numai astfel de considerații nu pot reprezenta un obiectiv urmărit de această politică și, prin urmare, nu pot justifica o discriminare în detrimentul lucrătorilor migranți (a se vedea Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 57 și jurisprudența citată).

52 A admite că unele considerații de ordin bugetar pot justifica o diferență de tratament între lucrătorii migranți și lucrătorii naționali ar implica faptul că aplicarea și întinderea unei norme fundamentale a dreptului Uniunii precum principiul nediscriminării pe motiv de cetățenie pot varia, în timp și în spațiu, în funcție de starea finanțelor publice ale statelor membre (a se vedea Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, punctul 58 și jurisprudența citată).

53 În ceea ce privește obiectivul social, trebuie arătat că promovarea efectuării studiilor superioare este un obiectiv de interes general, recunoscut la nivelul Uniunii, astfel cum arată în special guvernele luxemburghez și austriac.

- 54 Astfel, în Comunicarea Comisiei din 3 martie 2010 intitulată „Europa 2020: O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii” [COM(2010) 2020 final], majorarea procentajului persoanelor cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani cu studii superioare de la 31 % la cel puțin 40 % în 2020 este menționată ca fiind unul dintre obiectivele principale convenite la nivelul Uniunii. Acest document încurajează fiecare stat membru să pună în aplicare la nivel național, prin măsuri concrete, aceste obiective principale.
- 55 Pe de altă parte, în cadrul Concluziilor din 12 mai 2009 privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale („Educare și formare 2020”) (JO C 119, p. 2), Consiliul Uniunii Europene își însușise deja acest obiectiv prin care se urmărea creșterea numărului persoanelor titulare ale unei diplome de învățământ superior. În Concluziile Consiliului din 11 mai 2010 privind dimensiunea socială a educației și formării profesionale (JO C 135, p. 2), statele membre sunt invitate, în ceea ce privește învățământul superior, să dezvolte politici vizând creșterea ratelor de absolvire la acest nivel de învățământ.
- 56 De aici rezultă că o acțiune întreprinsă de un stat membru pentru a asigura un nivel ridicat de formare a populației sale rezidente și pentru a promova dezvoltarea economiei sale urmărește un obiectiv legitim, care poate să justifice o discriminare indirectă pe baza cetățeniei.

Cu privire la caracterul adecvat al condiției privind reședința

- 57 Guvernul luxemburghez susține că dispozitivul de ajutoare rezervate persoanelor care au reședința în Luxemburg este de natură să garanteze realizarea obiectivului social legitim care urmărește creșterea numărului titularilor de diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente a acestui stat membru.
- 58 Guvernul arată, în această privință, că este probabil că, după efectuarea studiilor superioare în străinătate, studenții în discuție vor reveni în statul de reședință pentru a se stabili și pentru a munci pe teritoriul său. Acesta consideră că studenții care au reședința în străinătate, chiar dacă sunt, pe de altă parte, copii ai unor lucrători frontalieri care desfășoară o activitate în Luxemburg, nu au niciun motiv special de a se pune personal la dispoziția pieței muncii luxemburgheze după finalizarea studiilor și nici de a se integra în societatea luxemburgheză. Guvernul menționat apreciază că este justificată restrângerea acordării ajutorului în discuție în litigiul principal la studenții care au reședința în Luxemburg în momentul în care vor urma studii superioare, având în vedere că aceștia ar fi deja integrați în societatea luxemburgheză, iar după finalizarea studiilor s-ar pune, cel mai adesea, la dispoziția pieței muncii în acest stat membru.
- 59 Guvernul luxemburghez adaugă că există, pe de altă parte, o „rată de rotație” ridicată a persoanelor care desfășoară o activitate profesională în calitate de lucrători frontalieri, acestea neavând această calitate decât pentru o perioadă limitată, ceea ce ar împiedica considerarea activității profesionale frontaliere ca fiind un factor de integrare în societatea statului locului de muncă care să fie similar reședinței în acest stat și suficient de important pentru a exercita o influență asupra alegerii reședinței copiilor lucrătorului frontalier, odată ce studiile acestora au fost finalizate.
- 60 Reclamanții din litigiul principal contestă caracterul adecvat al condiției privind reședința. O astfel de condiție nu ar garanta realizarea obiectivului prin care se urmărește creșterea numărului titularilor de diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente, pentru a acoperi nevoile pieței muncii luxemburgheze. Atribuirea ajutorului în discuție în litigiul principal doar studenților care au reședința în Luxemburg la data cererii de ajutor financiar nu însemna că aceștia se vor pune la dispoziția pieței muncii luxemburgheze în mod durabil și definitiv după finalizarea studiilor superioare. Pe de altă parte, întrucât Universitatea din Luxemburg nu este o instituție de învățământ cu caracter general, numeroși

studenți rezidenți ar urma studiile în afara teritoriului luxemburghez și s-ar integra mai degrabă în statul locului de studii decât în Luxemburg, beneficiind, astfel, de perspective profesionale care depășesc acest teritoriu.

- 61 Reclamanții arată că, în mod contrar celor susținute de guvernul luxemburghez, studenții nerezidenți, copii ai unor lucrători frontalieri, au motive speciale de a se pune la dispoziția pieței muncii luxemburghize la finalizarea studiilor. Astfel, pe de o parte, împrejurarea că unul dintre părinții studentului lucrează în Luxemburg ar implica o anumită proximitate geografică a gospodăriei căreia îi aparține studentul în raport cu teritoriul luxemburghez. Pe de altă parte, din cauza crizei economice care a afectat grav statele membre limitrofe ale Marelui Ducat al Luxemburgului, copiii lucrătorilor frontalieri ar tinde, la finalizarea studiilor, să caute o situație profesională stabilă, precum cea a părinților lor, care lucrează de mulți ani în acest stat membru.
- 62 Potrivit Comisiei, lucrătorii frontalieri nu prezintă doar o legătură cu societatea luxemburgheză, ci sunt integrați în aceasta, prin intermediul activității pe care o desfășoară în Luxemburg. Având în vedere că o astfel de legătură există, o condiție privind reședința nu ar fi nici necesară, nici adecvată pentru a asigura faptul că copiii acestor lucrători, ale căror studii superioare ar fi finanțate prin intermediul ajutorului financiar în discuție în litigiul principal, întrețin o legătură strânsă cu statul membru care acordă acest ajutor.
- 63 În această privință, trebuie amintit că Curtea a statuat deja că lucrătorii migranți și frontalieri, din moment ce au intrat pe piața muncii a unui stat membru, au creat, în principiu, o legătură de integrare suficientă în societatea acestui stat, care le permite să beneficieze pe teritoriul acestuia de principiul egalității de tratament în raport cu lucrătorii naționali și, respectiv, cu lucrătorii rezidenți. Legătura de integrare rezultă în special din faptul că, prin contribuțiile fiscale pe care le plătesc în statul membru gazdă în temeiul activității salariate pe care o desfășoară pe teritoriul său, lucrătorii migranți și frontalieri contribuie de asemenea la finanțarea politicilor sociale ale acestui stat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 2012, C-379/11, Caves Krier Frères, punctul 53).
- 64 Cu toate acestea, este necesar să se constate, în special cu privire la lucrătorii frontalieri, că Curtea a admis anumite motive de justificare în ceea ce privește unele reglementări care stabilesc o distincție între rezidenți și nerezidenți care desfășoară o activitate profesională în statul în cauză, în funcție de gradul lor de integrare în societatea acestui stat membru sau de legătura lor cu aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârile citate anterior Hartmann, punctele 35 și 36, Geven, punctul 26 și Hendrix, punctele 54 și 55).
- 65 În această privință, este necesar să se arate că lucrătorul frontalier nu este întotdeauna integrat în statul locului de muncă în același mod ca și un lucrător care are reședința în acest stat.
- 66 În prezentele cauze principale, astfel cum a arătat avocatul general la punctul 59 din concluzii, trebuie analizat aspectul dacă condiția privind reședința impusă copiilor lucrătorilor frontalieri prin Legea modificată din 22 iunie 2000 pentru a solicita ajutorul financiar al statului pentru studii superioare este de natură să determine o probabilitate rezonabilă de întoarcere a studentului în Luxemburg după finalizarea studiilor, această întoarcere fiind considerată necesară de guvernul luxemburghez pentru realizarea obiectivului legitim urmărit.
- 67 În această privință, trebuie să se admită că este posibil să se prezume că probabilitatea unei instalări în Luxemburg și a unei integrări pe piața luxemburgheză a muncii la finalizarea studiilor superioare, chiar în cazul în care aceste studii au fost efectuate în străinătate, este mai mare în ceea ce privește studenții rezidenți în Luxemburg în momentul în care vor urma studiile superioare decât în ceea ce privește studenții nerezidenți.

- 68 În consecință, trebuie să se constate că condiția privind reședința prevăzută de Legea modificată din 22 iunie 2000 este de natură să realizeze obiectivul prin care se urmărește promovarea efectuării studiilor superioare și creșterea în mod semnificativ a procentajului titularilor unei diplome de învățământ superior care au reședința în Luxemburg.
- 69 Rămâne, cu toate acestea, să se verifice dacă această condiție nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului menționat.

Cu privire la caracterul necesar al condiției privind reședința

- 70 Potrivit guvernului luxemburghez, adoptarea unei condiții privind reședința nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit. Această condiție ar fi justificată de motive bugetare și ar avea o legătură directă cu obiectivul economic invocat. Din cauza constrângerilor bugetare, nu ar fi posibilă o mai mare generozitate față de studenții nerezidenți fără a compromite finanțarea sistemului în întregime. Pe de altă parte, adoptarea altui criteriu de acordare a ajutorului, și anume în special a celui întemeiat pe faptul că unul dintre părinții studentului nerezident ocupă un loc de muncă în Luxemburg, ar fi în mod direct contrară celor două obiective coroborate ale dispozitivului de ajutor în discuție în litigiul principal.
- 71 În această privință, trebuie să se examineze aspectul dacă doar o cerință privind reședința prealabilă poate să asigure statului luxemburghez o probabilitate rezonabilă ca beneficiarii ajutorului să revină pentru a se instala în Luxemburg și pentru a se pune la dispoziția pieței muncii acestui stat membru, în scopul de a contribui la dezvoltarea economică a acestuia din urmă, sau dacă există alte criterii care permit de asemenea să se asigure o astfel de probabilitate fără să se excludă toți copiii nerezidenți ai lucrătorilor frontaliери.
- 72 Curtea a admis deja că o condiție privind reședința poate fi disproporționată dacă are un caracter prea exclusiv deoarece favorizează în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul real și efectiv al legăturii, cu excluderea oricărui alt element reprezentativ (a se vedea Hotărârea din 23 octombrie 2007, Morgan și Bucher, C-11/06 și C-12/06, Rep., p. I-9161, punctul 46 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea din 21 iulie 2011, Stewart, C-503/09, Rep., p. I-6497, punctul 95 și jurisprudența citată).
- 73 La punctele 86 și 87 din Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, Curtea a considerat, astfel, că statul membru în cauză nu explicase în mod convingător motivele pentru care obiectivul urmărit nu putea să fie atins într-un mod mai puțin restrictiv fie printr-o regulă mai flexibilă decât cea a „celor trei ani din șase ani”, fie ținând seama de alte elemente, care ar exprima un grad de atașament similar, precum locul de muncă. Curtea a considerat, așadar, că, prin impunerea unor perioade specifice de reședință pe teritoriul statului membru în cauză, regula menționată favoriza un element care nu este neapărat singurul reprezentativ pentru gradul real de atașament al persoanei interesate față de statul membru menționat și prezenta un caracter prea exclusiv. Regula „celor trei ani din șase ani” depășea, în consecință, ceea ce era necesar pentru atingerea obiectivului urmărit.
- 74 Regimul luxemburghez de ajutor financiar al statului pentru studii superioare exclude toți nerezidenții de la acest ajutor și această excludere privește doar studenții nerezidenți.
- 75 În consecință, un copil al unui lucrător migrant care ar avea reședința împreună cu părinții săi într-un stat membru vecin cu Marele Ducat al Luxemburgului și care ar dori să studieze în Luxemburg este exclus de la ajutorul financiar al statului pentru studii superioare. Pe de altă parte, chiar dacă părinții lor au reședința în Luxemburg, studenții nerezidenți la data cererii de ajutor sunt excluși de la acesta chiar și atunci când părinții lor continuă să îi întrețină. În plus, regimul de ajutor financiar în discuție în litigiul principal are ca efect excluderea de la ajutorul menționat a copiilor lucrătorilor nerezidenți care muncesc în Luxemburg pentru o perioadă semnificativă.

- 76 În această privință, trebuie arătat că regimul de ajutor financiar în discuție în litigiul principal prezintă un caracter prea exclusiv. Astfel, prin impunerea unei condiții de reședință prealabilă a studentului pe teritoriul statului membru în discuție, legea favorizează un element care nu este neapărat singurul reprezentativ pentru gradul real de atașament al persoanei interesate față de acest stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea Comisia/Țările de Jos citată anterior, punctul 86).
- 77 În special, în măsura în care ajutorul financiar al statului pentru studii superioare este destinat să favorizeze urmarea studiilor superioare atât în Luxemburg, cât și în orice altă țară, existența unei probabilități rezonabile ca beneficiarii ajutorului să revină, să se instaleze în Luxemburg și să se pună la dispoziția pieței muncii din acest stat membru, pentru a contribui la dezvoltarea economică a acestuia din urmă, poate fi stabilită plecând de la alte elemente decât cerința unei condiții privind reședința prealabilă a studentului în discuție.
- 78 Astfel, pare posibil ca o legătură suficientă a studentului cu Marele Ducat al Luxemburgului, care permite să se concluzioneze în sensul unei astfel de probabilități, să rezulte de asemenea din faptul că acest student are reședința, singur sau împreună cu părinții săi, într-un stat membru vecin cu Marele Ducat al Luxemburgului și că, pentru o perioadă semnificativă, părinții săi lucrează în Luxemburg și trăiesc în apropiere de acest stat membru.
- 79 În ceea ce privește posibilitățile oferite legiuitorului luxemburghez, se poate arăta că, astfel cum a afirmat Comisia în cursul ședinței, în măsura în care ajutorul acordat este constituit, cu titlu de exemplu, dintr-un împrumut, un sistem de finanțare care ar subordona acordarea acestui împrumut sau a diferenței acestuia ori nerambursarea sa condiției ca studentul care beneficiază de acesta să revină în Luxemburg după finalizarea studiilor în străinătate pentru a lucra și pentru a avea reședința în acest stat ar putea permite atingerea obiectivului urmărit, fără a afecta copiii lucrătorilor frontaliери. În ceea ce privește, pe de altă parte, riscul unui cumul cu acordarea unui ajutor financiar echivalent care ar fi plătit în statul membru în care are reședința studentul, singur sau împreună cu părinții săi, acesta ar putea fi evitat prin luarea în calcul a unei astfel de alocații la acordarea ajutorului plătit de État du Grand-Duché de Luxembourg.
- 80 În special, pentru a evita riscul de apariție a unui „turism al burselor de studii”, invocat de toate guvernele care au prezentat observații Curții, și pentru a se asigura că lucrătorul frontalier contribuabil, care plătește impozite în Luxemburg, prezintă suficiente legături cu societatea luxemburgheză, ar putea fi avută în vedere subordonarea acordării ajutorului financiar condiției ca lucrătorul frontalier, părintele studentului nerezident în Luxemburg, să fi muncit în acest stat o perioadă minimă determinată. În alt context, articolul 24 alineatul (2) din Directiva 2004/38 prevede că, prin derogare de la articolul 24 alineatul (1) din această directivă, potrivit căruia orice cetățean al Uniunii care, în temeiul directivei respective, are reședința pe teritoriul unui stat membru se bucură de egalitate de tratament în raport cu resortisanții statului membru respectiv, acesta din urmă nu are obligația să acorde un ajutor de întreținere pentru studii înainte de dobândirea unui drept de ședere permanentă care, potrivit articolului 16 alineatul (1) din aceeași directivă, este subordonat unei condiții de reședință de cinci ani pe teritoriul statului membru în cauză.
- 81 Trebuie arătat că, în litigiile principale, un astfel de risc trebuie să fie înlăturat, întrucât nu se contestă că doamna Giersch, domnul Stemper, domnul Taminiaux și doamna Hodin au, fiecare, un tată sau o mamă care lucrează în Luxemburg de 23 de ani, de 32 de ani, de 28 de ani și, respectiv, de 23 de ani.
- 82 În consecință, o legislație precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează acordarea unui ajutor financiar pentru studii superioare condiției privind reședința studentului și instaurează o diferență de tratament între rezidenții și nerezidenții acestui stat membru care sunt copii ai unor lucrători frontaliери care desfășoară o activitate în acest stat membru, depășește ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului legitim prin care se urmărește creșterea numărului titularilor de diplome de învățământ superior în rândul populației rezidente, pentru a promova dezvoltarea economiei naționale.

83 Din ansamblul considerațiilor de mai sus, rezultă că trebuie să se răspundă la întrebarea adresată în felul următor:

- Articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1612/68 trebuie interpretat în sensul că se opune, în principiu, unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează acordarea unui ajutor financiar pentru studii superioare unei condiții privind reședința studentului în acest stat membru și instaurează o diferență de tratament, care constituie o discriminare indirectă, între persoanele care au reședința în statul membru în cauză și cele care, fără a avea reședința în acest stat membru, sunt copii ai unor lucrători frontaliери care desfășoară o activitate în statul membru respectiv.
- Deși obiectivul prin care se urmărește creșterea procentajului rezidenților titulari ai unei diplome de învățământ superior, în vederea promovării dezvoltării economiei aceluiași stat membru, constituie un obiectiv legitim care poate să justifice o astfel de diferență de tratament și deși o condiție privind reședința, precum cea prevăzută de legislația națională în discuție în litigiul principal, este de natură să garanteze realizarea obiectivului menționat, o astfel de condiție depășește, cu toate acestea, ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului pe care îl urmărește, în măsura în care împiedică luarea în calcul a altor elemente potențial reprezentative pentru gradul real de atașament al solicitantului ajutorului financiar respectiv față de societatea sau față de piața muncii statului membru în cauză, precum faptul că unul dintre părinți, care continuă să asigure întreținerea studentului, este un lucrător frontalier care are un loc de muncă permanent în acest stat membru și care a lucrat deja pentru o perioadă semnificativă pe teritoriul său.

Cu privire la cheltuielile de judecată

84 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

Articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității, astfel cum a fost modificat prin Directiva 2004/38/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004, trebuie interpretat în sensul se opune, în principiu, unei legislații a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care subordonează acordarea unui ajutor financiar pentru studii superioare unei condiții privind reședința studentului în acest stat membru și instaurează o diferență de tratament, care constituie o discriminare indirectă, între persoanele care au reședința în statul membru în cauză și cele care, fără a avea reședința în acest stat membru, sunt copii ai unor lucrători frontaliери care desfășoară o activitate în statul membru respectiv.

Deși obiectivul prin care se urmărește creșterea procentajului rezidenților titulari ai unei diplome de învățământ superior, în vederea promovării dezvoltării economiei aceluiași stat membru, constituie un obiectiv legitim care poate să justifice o astfel de diferență de tratament și deși o condiție privind reședința, precum cea prevăzută de legislația națională în discuție în litigiul principal, este de natură să garanteze realizarea obiectivului menționat, o astfel de condiție depășește, cu toate acestea, ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului pe care îl urmărește, în măsura în care împiedică luarea în calcul a altor elemente potențial reprezentative pentru gradul real de atașament al solicitantului ajutorului financiar respectiv față de societatea sau față de piața muncii statului membru în cauză, precum faptul că unul dintre părinți, care

continuă să asigure întreținerea studentului, este un lucrător frontalier care are un loc de muncă permanent în acest stat membru și care a lucrat deja pentru o perioadă semnificativă pe teritoriul său.

Semnături